

1953). Eser, İbrâhim el-Ahdeb'in manzum şerhiyle birlikte *Ferâ'idü'l-le'âl nazmü (fi nazmi) Mecma'i'l-emşâl* adıyla yayımlanmıştır (I-II, Beyrut 1312). Kitap George Wilhelm Freytag tarafından Latince'ye (*Arabum proverbialia*, Bonn 1838-1843), Muhammed Şâkir b. İbrâhim Hilmî Ayn-tâbî tarafından dört cilt halinde Türkçe'ye (İÜ Ktp., TY, nr. 167-170 [mütercim nüshası]) çevrilmiştir. Diyarbakirli Said Paşa da eseri ihtisar ederek *Nuhbetü'l-emşâl* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir. *Mecma'u'l-emşâl*'in değişik baskıları mevcuttur (Bulak 1284; Tahran 1290; Kahire 1310, 1352/1933; London 1773, 1795; Paris 1828). İlmî neşirleri ise Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd (Kahire 1374/1955; Beyrut 1961-1962), Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim (Kahire 1978-1979), Naîm Hüseyn Zerzûr (Beyrut 1988) ve Âsitân-i Kuds-i Muâvenet-i Ferhengî müessesesi (Meşhed 1366 hş./1987) tarafından gerçekleştirilmiştir. 2. *es-Sâmî fi'l-esâmî* (Tahran 1267, 1274/1859, 1294/1877, 1859). 497 (1104) yılında yazılan eser Arapça'dan Farsça'ya bir sözlük olup dinî tabir ve kelimeler (şer'iyât), canlılar (hayvânât), semavî varlıklar (el-âsârü'l-ulviyye) ve dünyevî varlıklar (el-âsârü's-süflîyye) olmak üzere dört bölüm halinde düzenlenmiştir. Eseri Muhammed Mûsâ Hindâvî (Kahire 1967) ve Muhammed Debîr (Tahran 1354/1975) yayımlamıştır. Meydânî'nin oğlu Ebû Sa'd Saîd'in *el-Esmâ' fi'l-esâmî*'sinin bu kitabın -Cevherî'nin *eş-Şihâh*'ına göre tertip edilmiş- bir özeti olabileceği ifade edilmektedir (İA, VIII, 178). 3. *Nüzhetü'l-tarf fi 'ilmi's-şarf*. Zemaşerî ve İbn Hişâm en-Nahvî'nin aynı konudaki eserleriyle bir arada basılmış (İstanbul 1298), ayrıca ilmî neşri de yapılmıştır (Beyrut 1401/1981). 4. *el-Hâdî li's-şâdî*. Nahiv ilmine dair Farsça bir kitap olup İzzeddin ez-Zencânî tarafından şerh edilmiştir. Leiden Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 162) müellifi bilinmeyen şerhin Meydânî'ye ait olması muhtemeldir. Zemaşerî eserle ilgili bir tenkit kaleme almıştır (Kemâleddin el-Enbârî, s. 390; yazmalar için bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 507). 5. *Qaydû'l-evâbid mine'l-fevâ'id*. Cevherî'nin *eş-Şihâh*'ı ile Ezherî'nin *Tehzîbü'l-luğâ*'sının karşılaştırılması ve kısmen eleştirilmesi amacıyla yazılmış olup *eş-Şihâh*'ın tertibine göre düzenlenmiştir. Sâmiye Abdurrahman Sindî'nin yüksek lisans çalışması olarak neşre hazırladığı eseri (Mekke 1406/1985; Külliyyetü'l-lugatî'l-Arabiyye, Câmiatü Ümmi'l-kurâ) M. Sadi Çöğenli neşretmiştir (Erzurum 1989).

Meydânî'nin diğer eserleri de şunlardır: *Münyetü'r-Râdî bi-resâ'ili'l-Qâdî* (Herat kadısı Ebû Ahmed Mansûr el-Ezdî'nin risâlelerinin toplandığı bir eserdir), *Şerhu'ş-kaşîdeti'n-Nâbiğa* (yazmaları için bk. Brockelmann, *Suppl.*, I, 155), *Şerhu'l-Mufaḍḍaliyyât, en-Nahvü'l-Meydânî (el-Ünmûzec fi'n-naḥv)*, *Ğarîbü'l-luğa, Me'va'l-ğarîb ve mer'a'l-edîb, Kitâb fi'l-meşâdir, Nahvü'l-fukahâ*?

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Muhammed el-Meydânî, *Mecma'u'l-emşâl* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1374/1955, neşredenin girişi, s. 3-6; a.mlf., *Kitâbü Qaydû'l-evâbid mine'l-fevâ'id* (nşr. M. Sadi Çöğenli), Erzurum 1989, neşredenin önsözü, s. 1-11; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), V, 429; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elîbâ' (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl)*, Kahire 1386/1967, s. 390; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, V, 45 vd.; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, I, 156-159; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 57; Brockelmann, *GAL*, I, 289; *Suppl.*, I, 155, 506-507; Sezgin, *GAS*, VIII, 217-218; Firûz Harîrî, "Taşhîh ve Ma'rîfî ve Nakd-i Kitâbü'l-Hâdî li's-Şâdî", *Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyyât u 'Ulûm-i İnsânî*, XXIII/3, Tahran 1976, s. 62-80; Semîr Kâzım Halîl, "Mecma'u'l-emşâl", *Mecelletü' Âdâbî'l-Müstansiriyye*, VII, Musul 1983, s. 43-84; Nihad M. Çetin, "Meydânî", *IA*, VIII, 177-179; R. Sellheim, "al-Maydânî", *EI*² (İng.), VI, 913-914; Ahmed Muhammed ed-Dabîb, "el-Meydânî", *Mevsû'atü'l-ḥadâretü'l-İslâmiyye*, Amman 1989, s. 191-193.

ZÜLFİKAR TÜCCAR

MEYDÂNÎ, Hasan Habenneke

(bk. HASAN HABENNEKE el-MEYDÂNÎ).

MEYERHOF, Max

(1874-1945)

İslâm tıp tarihi araştırmalarıyla ünlü Alman hekimi.

21 Mart 1874'te Hildesheim'da doğdu; çok sayıda bilim adamı yetiştiren bir yahudi ailesine mensuptur. Heidelberg, Berlin ve Strasbourg'da tıp öğrenimi gördü. 1898'de Strasbourg'daki Bakterioloji Enstitüsü'nde pratisyen hekim olarak göreve başladı. İki yıl süreyle göz hastalıkları ve özellikle Mısır'da çok görülen trahom üzerinde yoğunlaşarak göz hekimliği ihtisası yaptı. 1900'de yine bir hekim olan Nobel ödüllü kuzeni Otto Meyerhof'la birlikte Mısır'a gitti ve gördüğü ortamdan çok etkilenerek 1903'te Kahire'ye yerleşti. Burada Arapça, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Yunanca öğrenen Max Meyerhof kısa sürede göz doktoru olarak ün yaptı; bu arada İslâm tıp tarihi alanında çalışmaya ve konuyla ilgili el yazmalarını top-

Max Meyerhof

lamaya başladı. 1909'da Mısır Göz Hekimleri Cemiyeti'nin başkanlığına seçildi. 1910'da, Prens Fuâd tarafından kurulan Mısır Üniversitesi'ne davet edilerek burada klasik Arapça okuttu. I. Dünya Savaşı başladığında Almanya'da bulunan Meyerhof Kahire'ye dönemedi ve Hannover'deki askerî hastahane de yaralıların tedavisiyle ilgilendi. 1922'de Kahire'ye gittikten sonra burada tekrar açılan Alman Birliği'nin başkanlığına seçildi. Almanya'da Naziler'in yahudileri takibat altına almaları üzerine Alman vatandaşlığından çıkarak Mısır vatandaşlığına geçti. Kahire'de Cem'iyetü etibbâ'r-remedî'l-Misrî'nin başkanlığını, el-Ma'hedü'l-ilmiyyi'l-Misrî ve el-Cem'iyetü'l-melekiyye fi't-tıbb'ın başkan yardımcılığını yapan Meyerhof International College of Surgeons'a şeref üyesi seçildi. 1928'de Bonn Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktor unvanı verildi. 2 Nisan 1945'te Kahire'de öldü ve şehrin yahudi mezarlığına defnedildi.

Özellikle Arap hekimliği ve eczacılığı alanındaki çalışmalarıyla meşhur olan Meyerhof'a göre Araplar, Bizans ve Sâsânî imparatorluklarıyla karşılaşınca Aristokrat, Cêlinûs (Galen) gibi filozof-hekimlerin eserlerini Gerekler'in eski tıp bilgileriyle tanışmışlar ve bu eserleri tercüme ederek öğrendikleri bilgileri tedavi amacıyla kullanmışlardır. Meyerhof, müslümanların sadece iyi mütercim olduklarını, Grekler'den tercüme yoluyla aldıkları bilgileri sistemleştirerek tasnife tâbi tuttukten sonra teori ve düşüncede herhangi bir ilâvede bulunmadan Batı'ya intikal ettirdiklerini ileri sürer (*Studies on the History of Islamic Medicine*, II, 100, 136).

Eserleri. 1. *Über die ansteckenden Augenleiden Ägyptens, ihre Geschichte, Verbreitung und Bekämpfung* (Kairo 1909). Mısır'daki salgın göz hastalıklarının tarihçesi ve bunlarla mücadele üze-

rinedir. 2. *Kitâbü'l-‘Aşr maḳâlât fi'l-‘ayn*-The Book of the Ten Treatises on the Eye Ascribed to Hunain Ibn Ishâq (Kahire 1928). Huneyn b. İshak'ın göz hastalıklarına dair on makaleden oluşan kitabının neşri ve uzun bir girişle birlikte İngilizce tercümesidir. 3. *Über die medizinischen Namen* (Joseph Schacht ile birlikte, Berlin 1931). Hubeys b. Hasan'ın Câlîlûs'tan Arapça'ya çevirdiği tıp terimleri hakkındaki eserin Almanca'ya tercümesiyle birlikte neşridir. 4. *The Abridged Version of "The Book of Simple Drugs"*. Ahmed b. Muhammed el-Gâfiki'nin *el-Edviyetü'l-müfred*e'sinin İbnü'l-İbrî tarafından *Müntehabü Kitâbi Câmî'ül-müfredât li-Ahmed b. Muhammed el-Gâfiki* başlığıyla yapılan ihtisarinin "elif"-ten "vav"a (ebced alfabesinin altıncı harfi) kadar olan ve altı babdan oluşan kısmının George Sobhy ile birlikte neşri ve açıklanmalı İngilizce tercümesidir. Eser dört fasikül halinde yayımlanmıştır (Kahire 1932, 1933, 1938, 1940). 5. *A Short History of Ophthalmia During the Egyptian Campaigns of 1798-1807* (London 1932). 6. *Kitâbü'l-Mürşid fi'l-kühîl (al-Morchid fi'l-Kohhl) ou le Guide d'oculistique li-Muhammed b. Kassûm b. Eslem el-Gâfiki-Mohammad Ibn Qassoûm Ibn Aslam al-Ghâfiqî (XIIe siècle)* (Barcelona 1933). Endülüslü göz hekimi Muhammed b. Kassûm el-Gâfiki'nin *el-Mürşid fi'l-kühîl* adlı eserinin büyük bir bölümünün Fransızca'ya tercümesidir. 7. *The Medico-Philosophical Controversy Between Ibn Butlan of Baghdad and Ibn Ridwân of Cairo: A Contribution to the History of Greek Learning Among the Arabs* (Joseph Schacht ile birlikte, Cairo 1937). İbn Butlân'ın İbn Rıdvân ile giriştiği tartışmalar sırasında ona yazdığı *Maḳâle fi'l-‘itirâz ‘alâ men ḳâle inne'l-ferḥ eḥarru mine'l-ferrûc* ve *Maḳâle ilâ ‘Alî b. Rıdvân* başlığıyla kaleme aldığı makalelerin cevaplarıyla birlikte neşri ve İngilizce'ye tercümesidir (eserin diğer kapağında *Hams resâ'il li'bn Butlân al-Bagdâdî ve li-'Alî*) İbn Rıdvân *el-Mısrî ve terâcimü mü'ellifeyn* [Kahire 1937] başlığı bulunmaktadır. 8. *Le livre des questions sur l'oeil de Honain Ibn Ishâq* (Kahire 1938). Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Mesâ'il fi'l-‘ayn* adlı eserinin uzun bir giriş ilâvesiyle Paul Spath ile birlikte neşri ve Fransızca'ya tercümesidir. 9. *La gynécologie et l'obstétrique chez Avicenne (Ibn Sina) et leurs rapports avec celles des Grècs* (Le Caire 1938). Meyerhof ve D. Joannides'in birlikte ha-

zırladıkları bu kitap İbn Sînâ'nın eserlerinde kadın ve doğum hastalıkları konusunu ele almaktadır. 10. *La science arabe et son rôle dans l'évolution scientifique mondiale* (Henri Paul Joseph Renaud ve Julius Ruska ile birlikte, Leiden 1938). 11. *Şerḥu esmâ'i'l-‘uḳḳâr-Şarḥ Asma' al-Uqqar (L'explication des noms de drogues). Un glossaire de matière médicale composé par Maïmonide* (Kahire 1940). İbn Meymûn'un ilâç isimlerinin açıklanmasıyla ilgili eserinin neşri, kitabın muhtevası ve İbn Meymûn'un hayatı, tıbbî faaliyetleri ve eserlerini ele alan geniş bir girişle birlikte Fransızca'ya tercümesidir. Kitap Fred Rosner tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir (*Moses Maïmonides' Glossary of Drug Names*, Philadelphia 1979). 12. *The Theologus Autodidactus of Ibn al-Nafis* (Oxford 1968). Joseph Schacht ile birlikte İbnü'n-Nefs'in *er-Risâletü'l-Kâmilîyye fi's-sireti'n-nebeviyye* adlı eserinin İngilizce'ye tercümesi ve notlarla neşridir.

Meyerhof *Archiv für Geschichte der Medizin* (Leipzig), *Bulletin de l'Institut d'Egypte* (Kahire), *Forschungen und Fortschritte* (Berlin), *Der Islam* (Strasbourg), *Islamic Culture* (Haydarâbâd) ve *Osiris* (Philadelphia) gibi bilimsel dergilerde birçok makale yayımlamıştır. Meyerhof'un sayısı 300'ü geçen, fakat pek hacimli olmayan kitap, makale, tercüme ve neşirlerinin büyük bir kısmı Fuat Sezgin'in "Islamic Medicine" ve "Augenheilkunde in Islam" dizileri (Frankfurt am Main) içerisinde müstakil ve müşterek ciltler halinde tıpkıbasım olarak tekrar neşredilmiştir. Eserlerinden bazılarını da Penelope Johnstone'un *Studies in Medieval Arabic Medicine: Theory and Practice* adlı yayınında (London 1984) bulmak mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Meyerhof, *Studies on the History of Islamic Medicine and Related Fields* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1997, II, 100, 136; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşriḳûn*, Kahire 1980, II, 433-436; Abdurrahman Bedevî, *Meusû'atü'l-müsteşriḳîn*, Beyrut 1984, s. 373-377; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVI, 130-135; J. L. Kraemer, "The Death of an Orientalist: Paul Kraus from Prague to Cairo", *The Jewish Discovery of Islam* (ed. M. Kramer), Tel Aviv 1999, s. 184-186; "Max Meyerhof", *OM*, XXV/1-12 (1945), s. 62; E. Littmann, "Max Meyerhof (1874-1945)", *ZDMG*, XCIX (1945-49), s. 11-14; J. Schacht, "Max Meyerhof, Biography, Bibliographie and Portrait", *Osiris*, IX, Bruges 1950, s. 7-32; *EJd.*, XI, 1466-1467.

HİLAL GÖRGÜN

MEYFAA SERİYYESİ

(سرية الميفعة)

Benî Abd b. Sa'lebe
ve Benî Uvâl üzerine gönderilen seriyye
(7/629).

Birlikte hareket eden Gatafân kabilesinin kollarından Benî Uvâl (عوال) ve Benî Abd b. Sa'lebe'nin müslümanlara ait develeri yağmalamaları üzerine gerçekleştirilen Zâtürrikâ' Gazvesi ile (5/626) I. Zülkassa (6/627), II. Zülkassa (6/627) ve Taref (6/627) seriyyelerinden bir sonuç alınamamış ve fırsat buldukça Hayber yahudilerine de yardımcı olan bu kabilelerin cezalandırılması kararlaştırılmıştı. Hz. Peygamber, 7. yılın Ramazan ayında (Ocak 629) Gâlib b. Abdullah'ın kumandasına verdiği 130 kişilik bir birliği iki kabilenin yaşadığı Meyfaa mevkiine sevketti (seriyyenin Benî Sa'd b. Zübân üzerine gönderildiği rivayeti [Belâzürî, I, 486] doğru değildir). Meyfaa, Necid'de bir mevki olup burada aynı adı taşıyan bir de su kaynağı vardır. Resûl-i Ekrem'in bu kararı almasında Karkaratülküdr Gazvesi'nde esir alınan ve daha sonra İslâm'a girince âzat edilen Yesâr er-Râî etkili olmuş ve özellikle Uvâl ve Abd b. Sa'lebe oğullarının bulundukları yeri iyi bildiği için sefer sırasında kılavuzlukla görevlendirilmişti (Vâkidî, II, 726). Yesâr, Gâlib b. Abdullah ve adamlarını farklı bir yoldan götürdü. Yol boyunca yiyecekleri tükenen ve çok sıkıntı çeken müslümanlar Yesâr'ın kendilerini yanıltarak tuzağa düşüreceğini düşündükleri sırada varacakları yere ulaştılar. Gâlib b. Abdullah hemen birliğini savaş düzenine geçirip kaçanların takip edilmemesi tâlimatıyla birlikte hücum emri verdi. Gerçekleştirilen saldırı sonunda herhangi bir esir alınamadıysa da her iki kabilenin ileri gelenlerinden bazıları öldürüldü ve birçok deve ve davar ele geçirildi (İbn Sa'd, II, 91).

Meyfaa Seriyyesi İbn Hişâm'ın eserinde yer almamakta, Taberî'de ise onun yerine İbn Hişâm'daki şekliyle Mürre Seriyyesi (*es-Sîre*, IV, 269) anlatılmaktadır (*Târîḥ*, III, 22-23). Bu duruma dikkat çeken Leone Caetani, Meyfaa ve Mürre seriyyelerinin aslında bir tek olay olduğunu, ancak Vâkidî tarafından yanlışlıkla iki farklı şekilde rivayet edildiğini ileri sürmektedir (*İslâm Tarihi*, V, 181-182). Halbuki Meyfaa Seriyyesi 7. yılın Ramazan (Ocak 629), yine Gâlib b. Abdullah'ın kumandasında çıkan Mürre Seriyyesi 8. yılın Safer (Haziran 629) ayında gerçekleştirilmiştir.